

sine illa civili forma tandem civitas conjunctionem pro legitima non habet, nihil relinquitur, nisi ut fideles hanc etiam iniquam legem servent, id semper caventes, ne hanc ipsam matrimonii declarationem pro vero et legitimo consensu habeant, sed pro mera caerimonia profana. Videlicet ipsa Sancta Sedes id declaravit, *per se* declarationem matrimonialis foederis civilem faciendam esse *post* matrimonium coram Ecclesia in initum; sed si lex civilis id ordine inverso exigat, fideles, ne gravibus damnis exponantur, isto inverso ordine agere posse; nihilominus eos instruendos esse, ne tum jam gerant animum veri matrimonii coram Deo contrahendi, quo melius praecaveatur periculum in locis, ubi lex Tridentina non viget, matrimonii ineundi clandestine.

Caput II.

De impedimentis dirimentibus.

§ 1.

Praevie notanda.

⁷²⁶ I. Ecclesia habet potestatem, eaque sola, impedimenta matrimonii dirimentia statuendi.

II. Leges impedimenta dirimentia statuentes generatim neque propter grave incommodum contrahentium, neque propter legis ignorantiam cessant.

III. Scilicet igitur cum impedimento dirimente, quamdiu subsistit, matrimonium sive contrahere, sive consummare non licet.

IV. Haereticos baptizatos generatim impedimentis etiam ecclesiasticis subjacere, dubitari non debet: nisi forte in certo quodam impedimento contraria voluntas Ecclesiae probata fuerit.

Fusior explicatio. Ad I. nota: 1. Ecclesiam *sua* potestate impedimenta dirimentia statuere posse, nemo, salva fide, negare potest.

Trid. sess. 24 can. 4 ita definit: „Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, aut in eis constituendis errasse, a. s.“, et can. 12: „Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos, a. s.“

Insuper Pius IX. in damnatione operum Nuytz, professoris Taurinensis, per Breve „*Ad Apostolicam*“ 22. Aug. 1851 inter alias has theses proseripsit (v. *Syllab.* thes. 68—70 et 74): „Ecclesia non habet potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi, sed ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt. — Ecclesia

ut testis recipere et adnotare potest. Quare generatim id licebit, ubi secundum leges tenentur nupturi ad civile matrimonium, sive lex Tridentina viget, sive non viget: quia magistratus, nisi consensum recipiat, muneri suo cedere cogitur; ubi solum permittitur civile matrimonium, at simul ejusmodi clandestinum matrimonium valide in initum, causa mediocriter gravis iudicem seu magistratum excusare videtur; ubi vero, matrimonio civili non praescripto, sed permissio, clandestina matrimonia sunt invalida, causa longe gravior adesse debet, ut magistratui talem actum coram se peragi permittere liceat.

sequioribus saeculis dirimentia impedimenta inducere coepit, non jure proprio, sed illo jure usa, quod a civili potestate mutuata erat. — Tridentini canones, qui anathematis censuram illis inferunt, qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiae negare audeant, vel non sunt dogmatici, vel de hac mutuata potestate intelligendi sunt. — Causae matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent.“

2. Ratione doctrina vera facile fulciri potest. Quidquid enim est de ⁷²⁷ ea civili potestate, quae in ordine mere naturali, aut Ecclesiam divinitus non instituta, existeret: id saltem certissimum est, matrimonium inter Christianos ad sacramenti rationem evectum esse, atque eo ipso evasisse rem sacram, vel potius sanctitate majore auctum esse, ideoque matrimonium ipsum a religiosa, non a politica auctoritate regi debere. (Cf. ea, quae supra dicta sunt sect. praec. c. I. n. 683 et 684.)

Quare, licet cum multis scriptoribus asseratur, apud infideles politicam auctoritatem, quatenus non mera politica potestas est, sed simul curam religionis saltem naturalis gerere debeat, legiferam potestatem circa matrimonialem contractum ejusque impedimenta exercere; tamen apud Christianos id solius Ecclesiae esse, ille tantum negaverit, qui Christum divina potestate Ecclesiam suam instituisse negare ausus fuerit.

Ex eo autem solo, quod Ecclesiae, tamquam sacrae potestati publicae, causae matrimoniales subsunt, pronum est concludere, ab ipsa impedimenta dirimentia statui posse. Sicut enim publica auctoritas generatim pro bono communi statuere quaedam potest, quibus contractus suo foro subjecti invalidi fiant; ita etiam Ecclesia quaedam statuere potest, quae in certis adjunctis contractum matrimonialem, alioqui non invalidum, invalidum reddant. — Et re quidem vera pro bono communi et pro servanda matrimonii sanctitate utilissimum, imo pro circumstantiis necessarium esse potest, ut ea, quae lex naturalis libera reliquerat, restringantur.

3. Quantam autem prudentiam Ecclesia suis legibus impedimenta illa dirimentia sustinuerit, quantisque cum damnis humani generis ea negligantur, ex statistica, quam vocant, colligere licet. Omnis enim generis morbi et defectus naturales inveniuntur potissimum in sobole ex matrimoniis secundum canonicas leges irritis procreata. Sed haec nostrae partes non sunt fusius prosequi.

Ad II. 1. Generalis regula est, impedimenta dirimentia, sicut ⁷²⁸ quaslibet leges irritantes non propterea cessare, quod in certis casibus singuli homines gravissimo incommodo vel damno premantur. Num et quando haec regula exceptionem sive veram sive apparentem admittat, melius postea in ipsis singulis impedimentis pertractandis notabitur.

2. Leges mere irritantes, non solum quas ipsa natura statuit, sed etiam quae positive humanitus latae sunt, etiam ignorantes seu nescientes afficiunt, ita ut propter ignorantiam sive facti, sive juris impedimentum dirimens non cesset. Non plane eadem dicuntur, quando lex irritans est in poenam criminis. De his vide, quae circa impedimentum criminis dicturi sumus.

Ad III. 1. Quum impedimenta dirimentia efficiant matrimonium nullum, clarum est, eos, qui sic contraxerint, si vitam conjugalem agant, fornicarios esse et concubinarios, utut materialiter tantum, si ipsi nulli-

tatem matrimonii ignorant. Quare qui sciunt, formaliter gravis peccati plane reos se faciunt. At si quando matrimonium sanatur, haec causa peccandi tollitur.

729 2. Haec de impedimento certo imprimis dicta sunt. De *dubio* impedimento jam quaedam addere necesse est. At multiplici distinctione utamur oportet. 1) Si enim incidit *dubium de impedimento legis naturalis aut divinae*, prorsus illicitum est, cum tali *dubio* matrimonium inire¹, siquidem, qui ita agit, in perpetuo periculo est aliquid intrinsecus malum perpetrandi.

2) Sin *de impedimento juris ecclesiastici* agitur, matrimonium contrahere licet, si *dubium est juris*, i. e. quod versatur circa ipsam legem ejusve extensionem. Nam praeterquam quod axioma illud applicari debet: „odiosa sunt restringenda“, etiam quando nihilominus *dubium* omne nondum dissipatur, altero principio communiter admissa practice quaelibet difficultas solvitur, videlicet: In probabilitate juris, quando et vere probabile est adesse facultatem aliquam faciendi, et certum est, hanc facultatem rite et valide agendi ab humana seu ecclesiastica potestate pendere, Ecclesia hypothetice supplet, i. e. dat revera facultatem agendi, si forte antecederet haec facultas idcirco non adfuit, quod opinio illa probabilis exstitit re ipsa falsa. Cf. S. Alph. l. 6 n. 573 et 901, ubi hoc approbans cum Sanchez, Castrop., Suarez, Mazzotta, Holzmann etc. tutum et moraliter certum dicit.

Quando autem circa impedimentum juris ecclesiastici adest *dubium facti*, i. e. si probabile est, commissam esse actionem, quae, si vere commissam sit, induxerit impedimentum matrimonii dirimens ab Ecclesia statutum: sententia communior et practice tenenda dicit, matrimonium contrahi non posse, nisi dispensatione obtenta. Ita S. Alph. n. 902 cum Less., Laym., Roncaglia etc. Illud autem pro probabili habetur, Episcopo in tali impedimento, si vere *dubium* manet, auctoritatem dispensandi competere. Si autem *vehemens praesumptio* impedimentum vix non certum facit, privilegio Papali opus est.

3. Si vero *factum*, in quo *dubium* innotuit, ejusmodi est, ut *dubium* non tantum insolubile sit, sed etiam ex juris praesumptione in *dubium juris transeat*, Ecclesiam impedimentum a se statutum non censi sustinere, sed legem irritantem tum cessare, tenet cum aliis Lacroix l. 6 p. 3 n. 535. Exemplum singularis casus rem declarat. Sume, Cajum velle contrahere cum Bertha. Bertha est vidua Titii; Cajus est Catharinae filius, quem illa in matrimonio cum Sempronio suscepit. Sed tempore matrimonii Catharina adulterinum commercium habuit cum Titio; quare si forte Cajus filius adulterinus est, affinis est Berthae in primo gradu. Hic habes *dubium facti*, quod, nisi ex absentia Sempronii aliisve indiciis certis probatur,

¹ Ita practice brevi regula statui potest. Ne vero theoretica difficultate res involvatur, hujus regulae veritas aliter demonstratur, si *dubium* in *facto* nititur, quum jus sit indubium, aliter si ipsum jus *dubium* est. Periculum perpetuum aliquid intrinsecus malum perpetrandi ratio est, quae evincat regulae veritatem in *dubio facti*. — Si vero *dubium juris* est, fac advertas, tale *dubium* nunquam existere, nisi in illis maris et feminae conjunctionibus, quae *indubie* indecentes et *illicitae* sunt, ita tamen, ut non prorsus certum sit, utrum ipsum jus naturale-divinum has conjunctiones ipso facto *nullas* faciat. Quae si animadvertuntur, facile patet, ejusmodi conjunctiones iniri nullo modo posse tum propter certam indecentiam tum propter probabilem nullitatem.

prorsus insolubile est. At ex praesumptione juris quaelibet proles in legitimo matrimonio nata censetur etiam *ex illo* nata, donec contrarium probari possit. Nihilominus R. Curiae praxis videtur esse, ut saltem ante matrimonium contrahendum ad cautelam petatur dispensatio. Fac autem, Bertham non viduam, sed filiam Titii esse, *dubium* impedimentum inter Cajum et Bertham juris divini est: scilicet fortasse sunt frater et soror — quo fit, ut ad Ecclesiam pro tacita dispensatione recurri non possit. Hinc matrimonium inter eos est prorsus interdicendum, neque juris praesumptio quidquam valet; *contractum* tamen matrimonium in *dubio* sustinetur.

4. Postquam de impedimento certo et *dubio* communem normam⁷³⁰ proposuimus, quaerendum est, quid causae sit de impedimento *putativo*. Videlicet, si quis putans, subesse impedimentum dirimens, nihilominus matrimonium contrahere attentavit, at postea comperit, impedimentum non adfuisse: verene contraxit matrimonium? Ratio dubitandi haec est, quia voluntas in *verum* matrimonium ab illo haberi potuisse non videtur, qui *verum* matrimonium sibi impossibile esse putavit.

Et re quidem vera, si *firmam persuasionem* de impedimento habuit, quod parvipendens nihilominus alteram personam sibi conjunxit, non matrimonium, sed concubinatum voluit; at si dolens de impedimento voluntatem habuit contrahendi, quantum posset, praevalere seu praevaluisse dicenda est intentio matrimonii: ad cautelam nihilominus consensus renovandus est. — Facilius pro valore matrimonii stari debet, si matrimonium cum solo *dubio* de impedimento innotuit, quod postea nullum fuisse demonstratur. Nam *dubium* illud nullatenus excludit voluntatem *hypotheticam* veri matrimonii, videlicet „si forte impedimentum non subsit“; atqui hypothesis illa reapse vera erat: ergo matrimonium statim valide *contractum* est.

Ad IV. Aliqui quidem scriptores in *dubium* vocare volunt, num aca-⁷³¹tholici baptizati ecclesiasticis impedimentis matrimonialibus subiaceant. At id nullatenus videtur negari posse.

Loco omnis probationis ulterioris sufficit attulisse verba Ben. XIV. ex literis datis ad Card. ducem Eboracens. 9. Febr. 1749 § 14—16: quae eo gravioris ponderis sunt, quod Pontifex nixus doctrinam illam, secundum quam acatholici baptizati legibus Ecclesiae matrimonialibus subjiciantur, matrimonium aliquod *nullum* declarat, quod contra illas leges innotuit erat. Constat autem, matrimonii nullitatem non declarari, nisi plane certo de illa constiterit. Quare consequens est, ut illa doctrina, haereticos illis legibus ecclesiasticis subjici, debeat esse certissima.

„Exploratum est,“ ait Summus Pontifex, „ab haereticis baptizatos . . . non (tamen) ab ejus [Ecclesiae] auctoritate et legibus liberari. . . . Quum vero inter Ecclesiae leges illa quoque recenseatur, quae matrimonia illorum, quorum alter rite baptismum acceperit, secus alter, rata non habet: in nostra etiam quaestione statuendum erit, quum haeretica mulier Hebraeo nupsit, matrimonium illud pro irritato habendum esse.“

NB. Quae de usu matrimonii dicenda sunt, quando post matrimonium innotuit *dubium* de ejus valore exurgit, postea explicanda sunt, quando de obligationibus juribusque matrimonialibus acturi sumus.

Singula impedimenta dirimentia breviter explicare aggredimur. At non solum, quae juris ecclesiastici sunt, sed etiam, quae sunt juris naturalis vel divini, simul complectimur. — Praeter hanc distinctionem impedimentorum secundum diversum jus, a quo statuuntur, distinguuntur etiam impedimenta *juris privati et juris publici*; alia tandem sunt impedimenta *absoluta*, quae certis personis quodlibet matrimonium impossibile faciunt, et *relativa* seu quae solummodo matrimonium cum certis personis nullum faciunt.

Omnia diversorum generum impedimenta memoriae causa his verbis complectere:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Aetas, affinis, si clandestinus, et impos,
Raptave sit mulier nec loco reddita tuto:
Haec socianda vetant connubia, facta retractant.

Eo autem ordine singula tractaturi sumus, ut primo loquamur de impedimentis juris privati, dein de impedimentis juris publici.

A. Impedimenta juris privati.

732 Haec impedimenta juris privati fere omnia naturalis legis sunt; ecclesiastica lex omnibus addidit majorem firmitatem, atque plenior determinationem vel extensionem adjecit. Sunt haec: impedimenta erroris, conditionis servilis, metus, ligaminis, impotentiae; reliqua juris publici sunt. De his singulis paragraphis agemus.

§ 2.

Impedimenta erroris et servilis conditionis.

I. Ex natura rei matrimonium dirimit: 1) error personae, 2) error ejus qualitatis, quae in personam redundet.

II. Ex intentione contrahentis expresse addita dirimit matrimonium error cujuslibet rei, quae pro conditione *sine qua non* habita sit.

III. Ex positiva Ecclesiae lege error, si sit de conditione servili, matrimonium nullum facit. Scilicet si persona libera putat, alteram personam, quacum matrimonium contrahere intendit, esse etiam liberam, sed eam vere *in statu servitutis* esse postea comperit: matrimonium in jure ecclesiastico *nullum* est. — V. Decret. l. 4 tit. 9 cap. 2. „Proposuit“, secundum quod irritum declaratur matrimonium, quod vir liber ignoranter contraxerat cum serva, nisi postea hoc sciens eam cognoverit.

„Mandamus, quatenus, si constiterit, quod idem vir praefatam mulierem, postquam eam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione praemissa compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectu pertractet. Si vero aliter fuerit, et sententiam divortii proferri contingat, mulieri pecuniam, quam praefato viro pro dote concessit, restitui faciatis.“

Uberior explicatio. Nota ad I. et II. 1. Ad matrimonii substantiam spectat certa et determinata persona, ideoque error de ipsa persona, aut qui in personam redundet, substantialis est. Sed substantialis error in quolibet contractu rationem voluntarii aufert. Ergo etiam in matrimonio idem valere debet.

2. Si autem consensus *conditionatus tantum* aderat, defectus *cujuslibet* rei vel qualitatis, quae pro conditione ponebatur, consensum irritum facit. Quare error de quacunque alterius conjugis qualitate, quam ut conditionem sine qua non alter intendebat, efficit, ut matrimonium sit nullum. At in foro externo ex illo errore matrimonium pro irritum non habetur, nisi probari possit, aliquid pro vera conditione appositum fuisse. Secus in tali casu nihil relinquitur, nisi ut, errore detecto, matrimonium novo et absoluto consensu sanetur.

3. Nisi vero habemus conditionem sine qua non adjectam, nullus error de sola personae *qualitate*, quae in errorem circa personam ipsam non redundet, matrimonium irritum facit; imo ne ille quidem error, qui si cognitus fuisset, matrimonium certissime impedivisset, neque ille error, qui fraudulenter inductus est. Nam non quaeri debet, quid contrahens facturus fuerit, si veritatem cognovisset, sed quid re ipsa fecerit.

Et verior quidem opinio id de omnibus contractibus dicit, errorem non substantialem, etsi causam det contractui, non facere ipso facto contractum irritum, attamen alios contractus fieri rescindibiles, v. I. n. 1063: id quod in matrimonio valere nequit. — Haec regula, quae in omnibus contractibus valet, videlicet contractus non evadere propter ejusmodi errorem ipso facto nullos, omnino certa fit translata ad matrimonium. Nam si cujuslibet rei vel incommodi cognitio, quae, si praecessisset, a matrimonio retraxisset, facultatem recedendi tribueret: infinitae essent causae, infinitaque matrimonia, a quibus postea recederetur. Quoties enim conjuges postea sibi dicturi sunt: Si haec et haec cognovissem, matrimonium non contraxissem! Sed jam de pace et concordia actum esset, de firmitate et stabilitate familiarum atque rerum humanarum plane esset conclamatum. Verum ad ejusmodi pessimos effectus et societatis humanae perturbationem inducendam lex naturalis jus facultatemve tribuere non potuit ullam: seu aliis verbis, lex naturalis non potuit ex illis erroribus matrimonium nullum reddere. — Imo secundum unanimum scriptorum sententiam quaelibet obligationes, quibus *certus vitae status* assumitur, firmas subsistere debent, non obstante errore quocunque, qui substantiam rei non spectet. Quod postulatur, ne magna humanarum rerum perturbatio sequatur. Quare idem etiam in votis religiosis, in susceptione status clericalis etc. observatur. Ergo magis etiam in matrimonio id valere debet.

Ceterum qui gravissime erravit, potest a Summo Pontifice dissolutionem matrimonii rati nondum consummati implorare, praesertim si ab altero conjugum deceptus fuit. In hoc posteriore casu pro gravitate injuriae divortium a toro et cohabitatione fieri sane licebit.

4. Difficilis est explicatio, quomodo cognoscatur error qualitatis, qui in personam redundare dicatur, atque propterea matrimonium dirimat.

Ut ille error adsit, qualitas, in qua erratur, debet 1) esse *individualis* vel quasi-individualis, et praeterea 2) debet ea esse qualitas,

sub qua primo et per se alter hanc personam sibi ut conjugem determinavit.

Nam ad matrimonium id exigitur, idque solum, ut cum persona certa et determinata voluntarie ineatur. Quare si in persona ut tali determinata vel ut hac individuali erratur, matrimonium non subsistit; si vero in persona, ut hoc individuum est, non erratur, per se matrimonium valet. Determinatio vero hujus personae, ut hoc individuum est, non potest sumi nisi a qualitate individuali vel quasi-individuali: at non necessario a qualibet individuali qualitate sumitur. Ergo ut error qualitatis id efficiat, ut erratum sit in determinatione personae, qualitas illa debuit et individualis esse — alioqui determinatio personae non potuit ex ea sumi, sed debuit aliunde fieri — et qualitas illa debuit de facto in determinationem hujus personae inducere.

Exemplum celebre ponitur: Si quis constituit filiam cujusdam principis *primogenitam* ducere, atque in primogenituram ita intendit, ut quaecunque tandem sit illa primogenita, eam sibi in uxorem accipere velit: sane ex hac qualitate tota personae individualae determinatio pendet, et *sub hac qualitate* certam illam personam pro matrimonio desiderat. Quodsi errore quolibet alia puella loco illius ei offeratur, etsi ritum matrimonii celebret, verum matrimonium non ineat.

Sed si aliunde cujusdam puellae desiderium concepit et eam ducit, putans, illam esse principis filiam primogenitam, fortasse etiam non ducturus, si sciret, id falso jactari: nihilominus matrimonium valet; nam vult primo et per se *hanc* individuam personam, etsi falso putat, eam esse principis filiam primogenitam.

Paucis, si consensus datus sic est: duco filiam primogenitam talis principis, quam puto esse hanc Annam — error in ista qualitate reddit matrimonium nullum;

si vero consensus ita est: duco hanc Annam, quam puto esse filiam primogenitam talis principis — error in hac qualitate matrimonium *nullum non facit*.

Scholion. Breviter addam aliqua de errore circa officia matrimonialia. Videri potest alicui ille error esse substantialis. At prorsus adverti debet, propter generalem voluntatem contrahendi *ut ceteri*, nihilominus matrimonium validum esse posse. Quapropter, si de illo errore agitur, S. Congregatio *constanter tenuit*, matrimonium esse validum, vel saltem non constare de nullitate. Mulieri igitur, quae sic erravit, nihil relinquitur, nisi ut aut officiis matrimonialibus exercendis nunc vera voluntate conjugali consentiat — quod si fit, certe omne dubium tollitur — aut ut solutionem a vinculo matrimonii rati ante consummationem impleret — quae, si ad usum matrimonii permoveri nequit, aliquando a S. Sede conceditur: cf. supra n. 704 et Acta S. Sedis vol. 5 pag. 551 sqq. Etiam Ben. XIV. pro valore talis matrimonii per se standum esse docet.

§ 3.

Impedimentum vis et metus.

735 I. Metus gravis injuste incussus aut sustentatus in ordine ad matrimonium extorquendum irritum facit matrimonium, ita ut, qui metum patiat, perdurante metu, validum consensum dare non possit.

II. Haec matrimonii annullatio est in favorem ejus, qui metum injustum patitur: quare solum per accidens in favorem alterius adduci potest.

Uberior explicatio. Nota ad I. 1. Multi auctores censent, hoc impedimentum, quamdiu *ex metu* consensus detur, juris naturalis esse, tum propter probabilem doctrinam, omnes contractus ex gravi metu ad contrahendum incusso initos jure naturae vi sua destitui, tum propter specialem characterem matrimonii, quod, si semel valide initum est, rescindi amplius nequit: quamquam igitur in aliis contractibus libertati contrahentis satis consultum sit per hoc, quod contractus ex metu initus postea pro arbitrio ejus, qui injustum metum passus est, sit rescindibilis, id in matrimonio, quippe quod rescindibile nunquam sit, sufficere non posse. Quod sane probabiliter dicitur.

Sed quidquid est de ea sententia, id saltem fateri debemus, *jure positivo* illud naturale jus firmatum esse, imo ita extensum, ut ille, qui sub influxu metus maneat, non possit, etsi velit, validum matrimonium inire. V. Decret. l. 4 tit. 1 c. 15 et 18 „*Veniens*“ et „*Consultationi*“.

2. Ut autem propter metum impedimentum dirimens inducatur, 736 debet esse: 1) *Metus gravis*, sive absolute, sive relative gravis. Quare si adfuit, qui dicitur reverentialis metus, considerandae sunt circumstantiae. Licet enim ille metus *per se* non pro gravi habeatur, si tamen pro ingenio personae vel pro adjunctis aliae causae timendi accesserunt, pro gravi non difficulter habetur, potissimum in muliere. Generatim autem ille metus reverentialis, cui accedunt preces multum importunae, pro gravi habetur.

2) *Metus injuste incussus*. Quare excommunicatio, timor carceris et similia, quibus judex cogit sponsum, ut stet promissis et ducat *sponsam suam*, non est metus, qui impedimentum efficiat; juste enim incutitur.

Similiter pater, qui filiam suam a juvene violatam esse videt, quando juvenem etiam gravibus minis terret, ut injuriam reparet, non agit injuste: quare si juvenis minis perterrefactus sese offert ad puellam ducendam, matrimonium, si initur, valet. — At si pater non indeterminate ad reparandam injuriam cogit, sed determinate ad ducendam puellam, non semper est metus justus; siquidem teneri potest ad alterutrum, ut aut ducat, aut dotet puellam. Quare tunc matrimonium irritum esse potest. Idem dic de iudice cogente.

Si medicus, qui aut ex justitia curam puellae notabiliter aegrotae suscipere debet, aut solus est, qui spectatis circumstantiis vocari possit, auxilium suum denegat, nisi puella sibi nubat: metus gravis et injustus est; quare matrimonium sic extortum est nullum. Aliud dicendum sit, si et medicus sola caritate ad medendum teneatur neque alter desit, qui facile curam aegrotae puellae possit suscipere. S. Alph. l. 6. n. 1053.

3) *Metus injuste debet esse incussus aut saltem protractus in ordine ad extorquendum matrimonium*. Quare qui injuste incarceratus extraneo viro sese offert ad ducendam ejus filiam, si ferat auxilium ad fugam,